مەکتەبی قورعان؛ بەرانبەر بە گوتاری نەتەوەیی لە چوارچێوەی ئیسلامی سیاسیی هاوچەرخدا

ڕزگار موکری

”

مەکتەبی قورعان ئەگەرچی هەرگیز بە شێوەی ڕاستەوخۆ دژایەتیی خۆی بەرانبەر ڕەوتی سەرەکیی بزووتنەوەی نەتەوەییی کورد دەرنەبڕی، بەڵام هەموو ئاراستەکانی «گفتمانی» ئەم ڕێکخراوەیە، بە جۆرێک بوو کە توانی زەبر لە گوتاری هاوبەشی کوردی بدات و ئیزن نەدا ئەم گوتارە هاوبەشە پێک بێت کە دەیتوانی وەک گوتاری زاڵی سەراسەری لە کوردستاندا ببێتە بەرانبەر و تاکە بەردەنگی کۆماری ئیسلامی، لە ململانێ دیپلۆماتیک و نیزامییەکانی سەردەمی شۆڕشدا

“

ئەگەر دامەزرانی کۆماری کوردستان بە دەستپێکی مێژووی هاوچەرخی کوردی لەڕۆژهەڵاتی کوردستان بزانین و لەم سەرەتایەوە لێکدانەوە بۆ ڕەوتە جۆراوجۆرەکانی بیری سیاسی لەم بەشەی کوردستان بکەین، دەتوانین شوێنپەنجەی هێندێک گۆڕانکاریی هزریی سیاسی و مەزهەبی لە توێی ڕووداوەکانی کوردستان دیاری بکەین. دیارە بە پێی هێندێک هۆکار لە کوردستانی ڕۆژهەڵات بیری ئایینی وەک بنەمای کردەوەی سیاسی نەیتوانیوە ببێتە هێژمۆن و گوتاری زاڵی سیاسی پێک بێنێ، بەڵام ئەم جۆرە بیرۆکەیە کە ئیسلامی سیاسیی پێ دەگوترێ بوونی هەبووە و لە هێندێک قۆناغدا وەک ئەکتەری سیاسی ڕۆڵیشی گێڕاوە. مەکتەبی قورعان یەک لەم گرووهانەیە کە لانی کەم لە سەرەتای شۆڕشی پەنجاوحەوتی گەلانی ئێرانەوە وەک جەریانێکی سیاسی لە چوارچێوەی گوتاری ئیسلامی سیاسیدا چالاکیی کردووە. بۆ لێکدانەوەی چۆنێتی و جۆرایەتیی حوزوری ئەم تاقمە لە سیاسەتی ئێران و کوردستان دا پێشەکی پێویستە ئاماژەیەکی نەزەری بکەین بە جۆرەکانی ڕووبەڕوو بوونەوەی زانست و دین، کە دواتر دەبێتە بنەمای ڕووبەڕوو بوونەوەی سیاسەت و دین و چەمکەکانی پێوەندیدار بە سیاسەتەوە کە دێموکراسی و حوکمڕانی لەو چەمکانەن.

جۆرەکانی پێوەندیی زانست و ئایین؛

چوار جۆری بۆچوون بە نیسبەت ئەم پرسەوە لە ئارادایە کە هەرکام بنەمای نەزەریی ڕەوتێکی تایبەتی سیاسی و فەلسەفین:

یەکەم؛

لەم ڕوانگەیەوە دین و زانست یا دین و سیاسەت دوو مەیدانی جیاواز لە یەکترن و هەرکام ئەرکێکیان لە ئەستۆیە کە هیچ پێوەندییەکیان پێکەوە نیە، دین مەیدانی ژیانی شەخسیی تاکە کە پێوەندیی هەیە بە دنیای ماوەرایییەوە و زانست و سیاسەت، وەک درێژەی ئەم، پێوەندییان بەژیانی کۆمەڵایەتی و ئەم دنیاییەی تاکەوە هەیە. کە ئەم بیرۆکەیە بنەمای ئەندیشەی سێکۆلارەکانە بە نیسبەت سیاسەت و حوکمڕانییەوە و بەو پێیە دیموکڕاسی بە حەوزەیەک دەزانن کە هیچ پەیوەندییەکی بە دینەوە نیە.

دووهەم؛

دین و زانست لە پێوەندییەکی ئەزەلیدان و هەرچی لە زانستدا دەبیندرێ، ڕیشەی لە دیندا هەیە و دین بنەمای هەموو زانست و ژیانی کۆمەڵایەتیی خەڵکە و بێ هەبوونی دین، زانست و سیاسەت و چەمکە پێوەندیدارەکان ناتەواون، هەر لە سەر ئەم بنەمایە شێوەی حوکمڕانیش هەرئەو شێوەیەیە کە دین ئاماژەی پێ دەکا و ئەوحکوومەتە ڕەسەنە کە لە سەر بنەمای دین و پێڕەوی حوکمی خودا بێت. ئەم شێوەڕوانینە بنەمای ئەندێشەی بنەماژۆ خوازە ئیسلامییەکانە کە باوەڕمەند بە حکوومەتی ئیسلامین، تاقم و گرووهە توندئاژۆ ئیسلامییەکانی وەک ئەلقاعیدە و داعیش و...

سێهەم؛

بە پێی ئەم ڕوانگەیە دەگوترێ ئەگەرچی ئیسلام و دین دەتوانێ سەرچاوەیەکی بەهێز بۆ زانست بێت بەڵام زانستی نوێ هێندێک شتی بەدیهێناوە کە دەکرێ لە گەڵ دین ڕێک بخرێن و بنەمای دینیان بۆ بتاشرێ و وەک دەسکەوتێکی باش کە بەرهەمی عەقڵی بەشەری بە پشتوانەی دینەوەن پێشکەش کۆمەڵگا بکرێن، لەم دەلاقەیەوە حوکمڕانی و سیاسەتیش دەتوانێ لە دین بەرهەم وەرگرێ و حوکمی خودا بخرێتە چوارچێوەی هێندێک دەسکەوتی نوێی مرۆڤ لەو پێوەندییەدا.

دیموکراسیش یەک لەو شتانەیە کە دەکرێ بە کەڵک وەرگرتن لە ئیجتهادی ئیسلامی و هاوئاهەنگ کردنی بەشێک لە ئەحکامی دینی وەک دێموکراسیی ئیسلامی پێشکەش بکرێ یا بە کەڵـــک وەرگرتن لە هێندێک نەریت و حوکمی ئیسلامی وەک شۆرا، حکوومەتێکی هاوشێوەی دەسەڵاتداریبە دێموکراتیکەکانی ڕۆژئـــاوا دابمەزرێ و بە نێوی دێموکراســـیی دینی یا ئیســـلامی ســـەقامگیر بێـــت. لەم ڕوانگەیەوە پاشـــگری ئیســـلامی یـــا دینی حوکمی قەیدی هەیە و هێندێک قەیدوبەند بۆ دێموکراسی لە چوارچێوەی دین و ئیسلامدا ســـاز دەکات، ئەم جۆرەڕوانینە بنەمـــای هـــزری زۆریـــەک لە باوەڕمەنـــدان و نوێخـــــــوازە ئیسلامییەکانی سەدەی بیستەم بووە کە دینیان بە سەرچاوەی ئیلهامدەری دەســـەڵات و یاسا زانیوە و حوکمڕانانی پێشووی وڵاتـــە ئیســـلامییەکانیان بەوە تۆمەتبار کردووە کە دەرکێکی دروستیان لە ئیســـلام و بنەما فیقهیەکانـــی وەک شـــورا و ... نەبـــووە، ڕاشـــد ئەلغنووشـــی، ئەبوئەعلـــــــای مـــەودودی، موتەهەری و... لە باوەڕمەندانی ئـــەم ڕوانگەیەن و ئەم شـــێوەڕوانینە بنەمای فکـــری ئیخوانیەکانو مەکتەبی قورعانیشە...

چوارەم؛

ئـــەم ڕوانگەیـــە لای وایـــە دەبـــێ خوێندنەویەکی عەســـری و ســـەردەمیانە لە ســـەرچاوە دینیەکان(کتاب، ســـنت و نص) بکرێ، کە بۆ ئەم مەبەستە لە زانستی «تەئویل» کەڵک وەردەگرن، جۆرێک لە زانســـتی نوێ بۆ خوێندنەوەی نوێ لەم ســـەرچاوانە بە پێی زەرفیەتی زەمانـــی و مەکانی. لەم ڕوانگەیەوە دین نـــە تەنیا نابـــێ و ناکرێ ڕێگـــر بێ لە بەرابەر دەســـکەوتە بەشـــەرییەکان، بەڵکوو دەبـــێ خوێندنەوەیـــەک لە دین پێشـــکەش بکرێ کە هاوتەریبە لەگەڵ ئەم دەسکەوتانە، وەک جۆرەکانـــی حوکمڕانیی ڕۆژئاوایی دەبێ بنەمای یاسا لە دەسەڵاتدارێتیدا، عورف بێت نەک دین و خوێندنەوە نەریتییەکان. بە پێی ئەم باوەڕە؛ پاشگری ئیسلامی بۆ دێموکراسی، وەسفیە و حەکایەت لە بەستێنی کۆمەڵایەتیی ئەم حوکمڕانی یا دێموکراسییە دەکات و هیچ قەید و بەندێکی بۆ ســـاز ناکات، نەسر حامێد ئەبوزەید، موجتەهیدی شەبســـتری، یۆســـف ئەشـــکەوەری، عەبدولکەریم سرووش و... لە باوەڕمەندانی ئەم ڕوانگەیەن.

> مەکتەبی قورعان ئەو تەشکیلاتە ئایینییەی کە لە سەر دەستی ئەحمەد موفتیزادە دامەزرا، وەک سەرجەم تەشکیلات و ڕێکخراوە مەزهەبییەکان، بەروانگەیەکی پەروەردەییەوە شکڵی گرت و خۆی وەک جەریانێکی فکری ناساند

هـــەردوو جـــۆری دووهەم و ســـێهەمی ئـــەم پۆلێنبەندیە، لەڕووبـــەڕوو بوونەوەی زانســـت و دین یـــا سیاســـەت و دین، دەبنـــە بنەمـــای ئیســـلامی سیاسـی. یەکەمینیان ئیسلامی سیاســـیی بنەمـــاژۆخـــواز و فیندامێنتالیســـتەکانە کە دەبنە بنەمای سەلەفییەکان و ئەوانەی کە ئیسلام بە سەرچاوەی هەموو مەعریفەتێک دەزانن و سیاسەت و حوکمڕانیـــش دەبـــێ لـــەم سەرچاوەیە تێراو بێت و بەدەر لە دین هیچ زانســـتێک ناتوانێ بوونی هەبێ و حەقیقەت بێ، واتە حەقیقەت یەک شـــتە، ئەویش حەقیقەتی دینی. جۆری دووهەمیش بیرۆکەی ئیســـلامی سیاســـیی نوێخوازە کە ئیســـلام و دین وەک یەک لـــە گرینگترین سەرچاوەکانی زانست، سیاسەت و حوکمڕانی دەبینێ و حەول دەدا هیچ کام لەم دسکەوتە مرۆییانـــە لە دژایەتیدا نەبـــێ لە گەڵ دین و ئەگەر کەوتە دژایەتییـــەوە، حوکم بە نەفعی دین دەدرێ و ئەوە مەعریفە بەشـــەرییەکانن کە دەبێ لە گەڵ دین ڕێک بخرێن.

لە دۆخی سیاسیی کوردستانیشدا، بێجگە

لە سێکۆلارەکان کە لە سەر بنەمایەکی جیاوازی هـــزری کە باس کرا دامـــەزراون، دوو جۆری ئیسلامی سیاســـی کە یەکەمینیان ئیسلامی سیاسیی بنەماژۆخوازە و دووهەمین؛ نوێخواز، وەک بنەمـــای هێندێک جەریان بوونیان بووە و بوونەتە هۆی دەســـتەبەندیی سیاســـی، بە تایبەت دوای شۆڕشی پەنجاوحەوتی گەلانی ئێران و لە ساڵانی ڕابردوودا.

گوتـــاری ئایینی ـ سیاســـیی مەکتەبی قورعان؛

مەکتەبی قورعان ئەو تەشـــکیلاتە ئایینییەی کە لە ســـەر دەســـتی ئەحمـــەد موفتیزادە دامەزرا، وەک سەرجەم تەشکیلات و ڕێکخراوە مەزهەبییەکان، بەروانگەیەکی پەروەردەییەوە شکڵی گرت و خۆی وەک جەریانێکی فکری ناساند، ئەوە لە کاتێکدا بوو کە کوردستان پتر لە سێ دەیە بوو لە ژێر هێژمۆنی جەریانێکی سیاسیی سێکۆلاردا بوو و بزووتنەوەی کوردی ئەگەرچی ســـت بـــوو بـــەڵام کۆمەڵگای کوردی، لە ژێر کاریگەریی حیزبی دێموکرات و کۆمارەکەیدابـــوو. لەم کاتـــەدا پاش چەند ساڵ لە وانەی ئایینی کوتنەوە، موفتیزادە لە ژێر کاریگەریی هێندێک ڕۆشـــنبیری دینیی فارس و عەرەب، نیزامی ئەندیشەییی خۆی خستە چوارچێوەی تەشـــکیلاتێکی ئایینیی سیاســـییەوە بە ناوی مەکتەبی قورعان. ئەو مەکتەبە کە داهێنانـــی موفتیزادە بوو، وەک پێشـــتر ئاماژەی پـــێ کرا، لـــە چوارچێوەی بیری نوێخوازانی دینی کە پێوەندیی زانست یا سیاســـەت و دین بە پێویســـت دەزانن و حـــەول دەدەن دین و سیاســـەت وەک دوو باڵی پێویست نیشـــان بدەن و دین بە هۆی زانستی نوێوە نوێ بکەنەوە و ڕەنگ و بۆنێکی سەردەمیانەتری پێ بدەن، بەڵام لەو جێیانەی کە دژایەتییەک لە بەینی دین و زانســـت یا سیاســـەت پێش دێ بە قازانجی دین حوکم دەدەن،(جۆری سێهەمی پۆلێن بەندییەکە) لە ژێر کاریگەریی چەند سەرچاوەی مەعریفیدا گوتاری سیاسیی خۆی پێک دێنێ؛

یەکەم؛

ئیســـلامی خەلیفـــە خـــوازی؛ دوای مەرگی پێغەمبـــەری ئیســـلام خـــــەلیفـــەکان دەسەڵاتدارییەکی نوێ لە ژێر ناوی خەلافەتدا دادەڕێژن کە شێوەی جێنشینی خەلیفەکان و بەڕێوەبردنی دەسەڵاتی خەلیفەکان دەبێتە ســـەرچاوەی موفتیـــزادە و حـــەول دەدا بە بەکارهێنانی هێندێک واتای وەک؛ «شـــوورا»، «اهل حـــل و عقد»، «اولی الامـــر» و... دوای سەرکەوتنی شۆڕشی پەنجاوحەوت مۆدێلێکی نوێ لـــەو خەلافەتە بە کەڵـــک وەرگرتن لە شـــوورای ناوچەیی وەک خـــۆی جەختی لە سەر دەکاتەوە لە چوارچێوەی «خودموختاریی ئیسلامی»دا دابمەزرێنێ.

دووهەم؛

لە ژێر کاریگەریی هێندێک بیرمەندی وەک ڕەشـــیدی ڕەزا و ئەبو ئەعـــەلای مەودوودی بـــۆ بووژاندنـــەوەی خەلافەتی نوێ و ڕاشـــد ئەلغنووشـــی بۆ دامەزراندنی دەســـەڵاتێکی عەسریتری ئیسلامی، ئەو جۆرە لە حوکمڕانی دابمەزرێنـــێ کـــە بتوانێ وێـــڕای ئەوەی کە ناوەڕۆکە دینیەکەی پارێـــزراو بێ، ڕووکەش و بەهـــا نوێیە سیاسییەکانیشـــی تێدا ڕەنگ بداتەوە.

سێهەم؛

لە ژێر کاریگەریی عەلی شـــەریعەتی شـــیعە مەزهەبـــدا بوو، کـــە هەم لە باری شـــێوەی تەبلیغـــەوە، وەک شـــەریعەتی شـــێوازی مەکتەبی، واتە تریبۆنە ئایینیەکانی بۆ بەیانی ئەندێشـــەکانی خۆی هەڵبژارد و هەم لە سەر واتای «تشـــیع صفوی-تشیع علوی»، «اسلام نبوی-اســـلام امـــوی» هێنایە نێـــو گوتاری ئایینی-سیاسیی خۆیەوە. لە لایەکی دیکەوە بە

پێداگری لەسەر واتای «امت واحدەی اسلامی» لە چوارچێوەی گوتاری شۆڕشـــگێرانەی دژە ناسیۆنالیستیی خومەینیدا بوو.

چوارەم؛

موفتیـــزادە دوای ئـــەوەی ناتوانـــێ لە گەڵ ڕێژیمی ناوەندگەرای شیعەخوازی خومەینی لە سەر دوو برگەی یاسای نوێ؛ (برگەی ١٢ و ١١٥) ڕێکبکەوێ، بە دامەزراندنی «شمس» دەچێتە ژێر کاریگەریی ئیخوان المسـلمین، بە شـــێوەیەک کە موفتیزادە دەبێتە موفتیی تەشکیلاتێکی فرەنەتەوەییی ئێرانی، پێکهاتوو لە نەتەوە سوننەکانی ئێران، ئەو کاریگەرییە تا ڕادەیەکە کە بەشێک لەئەندامانی دە کەسی بەڕێوەبەری شـــەمس ڕاســـتەوخۆ کەســـانی دیاری ئیخوانن لە ئێران، کە ناســر سوبحانی لە کەسانی بەرچاوی ئەو تاقمەن.

مەبەســـتی مەکتەبی قورعـــان لە پێک هێنانی گوتارێکی جیاواز

موفتیـــزادە بە کەڵک وەرگرتن لـــەم واتایانە گوتاری ئایینی-سیاســـیی مەکتەبی قورعان بۆ دوو مەبەست پێک دێنێ؛

١ لـــە کاتێکـــدا مەکتەبی قورعان شـــکڵ دەگرێ کە نزیک شۆڕشـــی گەلانی ئێرانە و گوتاری ئایینیی خومەینی لە پەرەسەندندایە، کاتێک کە شـــۆڕش ســـەردەکەوێ، گوتاری زاڵ لـــە ناوەند گوتاری ئایینیی خومەینییە و موفتیـــزادە بۆ ئەوەی بتوانێ بێتە ژێر چەتری ئەم گوتارەوە پێویســـتی بە هێندێک چەمک و واتایـــە کە لە چوارچێوەی گوتاری ناوەنددا جێی بێتەوە، (ئەو واتایەنەی کە لە ســـەرەوە ئاماژەیان پێ کـــرا)، بۆیە بە کەڵک وەرگرتن لە بابەتەکانی شەریعەتی و خومەینی، حەول دەدا خـــۆ لـــەم گوتارە نزیک بکاتـــەوە تا لە قەوارەیەدا جێی بێتەوە.

٢ کەڵک وەرگرتن لە واتای «خودموختاریی ئیســـلامی» و «پێشـــمەرگەی موســـڵمان»، حەول بـــوو بۆ پێکهێنانی گوتـــاری ئایینی-سیاسیی مەکتەبی قورعان لە بەرانبەر گوتاری نەتەوەییی حیزبی دیموکرات و گوتاری زاڵی کوردی لەو قۆناغەدا، بـــۆ ئەوەی لە گوتاری ئایینیی ناوەند نەترازێ. لەڕاســـتیدا زەرافەتی گوتـــاری ئەم جەریانە ئایینییـــە لێرەدایە کە نایهەوێ هاوتەریب بێ لە گەڵ ڕەوتی سیاسیی کوردســـتان و گوتارەکەی خۆی لە دژایەتی لە گەڵ گوتـــاری زاڵی کوردی جومگەبەندی دەکات. گوتارێک کە ئەگەرچی نەیتوانی سەر بکەوێ بەڵام توانیبووی چەترێکی بەرین بێ بۆ داواکارییەکانی گەلی کورد و جەماوەرێکی زۆری لە دەوری خۆی کۆ کردبۆوە.

موفتیـــزادە دوای دابڕان لە خومەینی و پێکهێنانی شەمس؛

دوای ئـــەوەی موفتیزادە ناتوانێ بەو ویســـتانە بـــگات کە بووی و لـــە گەڵ ناوەند لە ســـەر داواکارییەکانـــی پێک نەهات و دواتر لە لایەن دەسەڵاتی نوێوە تۆمەتبار بە دژی شۆڕش بوون کرا، کەوتـــە بیری دامەزرانی تەشـــکیلاتێکی دیکە،ڕێکخراوەیەک کە ئیدی زۆریش قەوارەی کورد بوونی پێوە دیار نەما و لە هەموو پێکهاتە ســـوننەکانی ئێران پێک دەهات، لەڕاســـتیدا «شووڕای مەرکەزیی سوننەت» یا «شمس» دژ کردەوەیەک بوو بە دوو شت؛

یەکەم؛

دابڕانی گشـــتی لە بزوتنەوەی کوردی و ئەو دۆخەی کە بـــە دژی موفتیزادە و مەکتەبی قورعـــان لـــە کوردســـتان پێـــک هاتبـــوو، چون بەشـــێکی زۆر لە کۆمەڵـــگای کوردی سیاسەتەکانی ئەویان بەیەکێک لە هۆیەکانی شکستی کورد و هەڵوێستی دەسەڵاتی نوێ بە نیسبەت کوردستان دەزانی. بۆیە ڕێکخستنی وەها ڕێکخراوەیەک کە ڕووی لە پێکهاتەکانی دیکە و جەخت کردن لە ســـەر سوننی بوون بوو، بووە گەڵاڵەی ئەم تەشکیلاتە نوێیە.

دووهەم:

موفتیزادە دەیویست بە پێکهێنانی بەرەیەکی سوننە بە دوو ئامانج بگات: ١. حەول بدات یارمەتیی ولاتانی سوننیی ناوچە بۆ لای خۆی رابکێشێ ٢. لەو رێیەوە فشار بۆ دەسەلاتی نوێ بێنێ کە بەلێنەکانی جێبەجێ بکات، ئەو بەلێنانەی کە بەردەوام موفتیزادە ئاماژەی پێ دەکات کە چوار رۆژ پێش سەرکەوتنی شۆڕش، خومەینی پێی داوە و دواتر کەسانی دیکەی وەک مونتەزیریش جەختیان لە سەر کردووە بەلام بێ بەلێنییان کردوە.

گرینگییەکی دیکە کە پێک هێنانی شەمس هەیەتی ئەوەیە کە موفتیزادە زۆر لە قەوارەی ئێخوان نزیک دەبێتەوە، قەوارەیەک کە دەسەلاتی نوێ زۆری پێ خۆشحال نییە لەبەر ئەوەی حاکمانی نوێ باش تێدەگەن کە ئێخوان بە چ شێوەیەک کار دەکا و تواناییەکی زۆری تەشکیلاتی و رێکخستنیان هەیە، بۆیە هەر زۆر زوو بەرەنگاری دەبنەوە و چەند رۆژ دوای بەستنی دووهەمین کۆنگرەی شەمس موفتیزادە و ژمارەیەکی زۆر لە لایەنگرانی دەستبەسەر دەکرێن.

ئاکام

مەکتەبی قورعان ئەگەرچی هەرگیز بە شێوەی راستەوخۆ دژایەتیی خۆی بەرانبەر رەوتی سەرەکیی بزووتنەوەی نەتەوەییی کورد دەرنەبڕی، بەلام هەموو ئاراستەکانی «گفتمانی» ئەم رێکخراوەیە، بە جۆرێک بوو کە توانی زەبر لە گوتاری هاوبەشی کوردی بدات و ئیزن نەدا ئەم گوتارە هاوبەشە پێک بێت کە دەیتوانی وەک گوتاری زالی سەراسەری لە کوردستاندا ببێتە بەرانبەر و تاکە بەردەنگی کۆماری ئیسلامی، لە ململانێ دیپلۆماتیک و نیزامییەکانی سەردەمی شۆڕشدا. بۆیە پێویستە ئەوە وەک راستییەکی سەرەکی لەبەر چاو بگیرێ کە گوتاری ئیسلامی-سیاسی لە هەر قەوارەیەکدا، چ لە قەوارەی نوێخوازی بە شێوەی موفتیزادە و چ لە قەوارەی فێندامێنتالیدا، دەتوانێ پێش بە ساز بوونی گوتاری هاوبەش بگرێ و لە گوتارێکی جیاوازدا لە چوارچێوەی هزری ئایینیدا حەول دەدات کۆمەلانی خەلک لە خۆی کۆ بکاتەوە، لانی کەم تا ئێستا نەیتوانیوە لە چوارچێوەی گوتاری نەتەوەییی بزووتنەوەی سیاسیی کورددا خۆی پێناسە بکات. مەکتەبی قورعان ویڕای هێمنایەتیی زۆری بە نیسبەت جەریانە ئایینیەکانی دیکە نەیتوانی لەو قۆناغەدا کە دەبوو لە گەل ئەم گوتارە زالە هاوتەریب بێت، هاوڕا بێت و تەنانەت بە گەلالەی گوتاری ئایینیی خۆی، وەک باس کرا، بە جەخت کردن لە سەر واتای «خودموختاریی ئیسلامی» و «پێشمەرگەی موسلمان» لە بەرانبەر گوتاری زالی نەتەوەییدا راوەستێ. لە لایەکی دیکەوە موفتیزادە و مەکتەبی قورعانەکەی بە پێچەوانەی جەریانە ئایینییە سەلەفییەکان و ئێخوانییەکان، توانی لە کوردستان بێ ئەوەی لە هێزێکی دەرەکی کەلک وەرگرێ، تەشکیلاتێکی خۆرسکی ئایینی پێک بێنێ کە ئەو تواناییەی هەبێ بۆ ماوەیەکی کەمیش بێ لە مەیدانی سیاسیدا قسەی پێ بێ و ببێتە تەرەف حیسابی ناوەندێکی ئایینی. ئەم جەریانە بوو بە سەرەتای تەشکیلاتی بوونی بیری ئیسلامی سیاسی و بووە بەرانبەرێک رووبەڕووی نەهادی رۆحانییەتی نەریتیی کورد کە تا ئەو کاتە ئەگەر سیاسیش بووبێت، سیاسییەکی نەتەوەیی بووە و پێشەنگی زۆریەک لە بزووتنەوە نەتەوەییەکانی کوردستان بوون؛ بەلام ئەحمەدی موفتیزادە بە پێک هێنانی مەکتەبی قورعان، ئیسلامی لە کوردستان بە سیاسی کرد و توانی بەو گوتارەی خۆی، بسەلمێنێ ئیسلام دەتوانێ بە تەشکیلاتەوە بێتە مەیدانی سیاسەت و کەلێنیش بخاتە هەر رەوتێکی سیاسی لەم بەشەی کوردستاندا.